

PÓCSINÉ MUNKÁCSI Gabriella: Irodalmi hanglemezek Magyarországon. Diszkográfia. (1953-1974) Közread. az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. Bp. 1975. NPI. 150 p. illusztr. 23 cm. Bibliogr. 29.p.

Alig több mint egy évtizede szerepelnek a hangzó dokumentumok a hazai könyvtárak állományában. A közművelődési könyvtárak zenei és hangtári gyűjteményei még ennél is rövidebb "mult"-tal rendelkeznek.

Az utóbb említett gyűjteményekben dolgozók számára a gyűjtőkör körülhatárolásával, az állományépítéssel, a feldolgozás mélységének meghatározásával, a kezdet sok-sok nehézségével folytatott küzdelemben a válogatás lehetőségét biztosító jegyzékek (akár kereskedelmi jellegű áru-ajánlatok, akár a nehézségeket jól ismerő gyakorló könyvtárosok által sajátos szempontok szerint összeállított kiadványok) eléggé nem méltányolható segítséget jelentenek.

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ az elmúlt évek során becsülendő céltudatossággal jelenteti meg az ilyen jellegű segédanyagok egyre gyarapodó sorát.

Az ismertetésünkben szereplő diszkográfia (=hanglemezbibliográfia) a dokumentumok egy jól körülhatárolható csoportját, a Magyarországon 1953-1974. között megjelent nem zenei vonatkozású hangfelvételeket gyűjti össze. A kiadvány a Magyar Hanglemezgyártó Vállalatnak az említett időhatárok között kibocsátott 188 irodalmi hanglemezét tárja fel. E lemezeken 400 szerző 893 műve szerepel. A felvételek tartalmi skálája a népköltészet-től a XX. század legszebb prózai és verses darabjaiig ivel. Megtaláljuk köztük a politikai irodalom keresztmetszetét is.

Az összeállító előszava nemcsak a hangrögzítés történeti folyamatában helyezi el a diszkográfia anyagát, hanem utmutatást is ad az anyag egyéni és csoportos hasznosításához, az oktatás folyamatába való beillesztéshez.

A következő fejezet a magyar hanglemezek jelzetrendszer (lemezsorszám, gyártási szám) kialakulásának történetével foglalkozik. Ez a rész még a lemezszakma hivatásosai számára is tartalmaz novumot. Az összefoglalás ilyen részletességgel - tudomásunk szerint - először itt jelenik meg nyomtatásban.

Az előbbiektől egy reprodukciós oldallal elválasztva a fogalmak tisztázása keretében történik meg az irodalmi hanglemezek típusok szerinti és tartalmi elhatárolása. Itt olyasféle érzésünk támad, mintha a fejezetek szerkesztésébe valaki - nem éppen szerencsés kézzel - belenyúlt volna. Ebbéli véleményünket mintegy megerősíti fejezetetkövető 24. számú, ún. "vak" oldal. Talán egy egyszerű sorrendi csere: az MHV irodalmi lemezei csoportosításának és utána a formai jegyeknek az ismertetése a diszkográfia használatához elengedhetetlen gondolatsort szervezettebbé tette volna.

Igen fontos momentumnak találjuk, hogy módszertani kiadványban végre találkozunk a prózai hanglemezek cimleirási gyakorlatának szöveges összefoglalásával. Ebben nemzeti könyvtárunk állásfoglalását látjuk, mintegy határozott voksot a már-már káosszal fenyegető hazai "ahány ház"- cimleirási anarchiában.

Egyetlen fenntartásunk a "Fáklyavivők" (valamint az "Igy láttuk Lenint" és a "Szabadság 1944-1945" c. lemezek) sorozat elemző feltárásának mellőzését magyarázó bekezdéssel kapcsolatos: a kilenc lemez teljes információs anyagának közlése (egy kis tipográfiai ügyeskedéssel) nem növelte volna meg számottevően a füzet terjedelmét.

A tulajdonképpeni diszkográfia elsődleges rendező elve a felvételtechnikából fakadó ismérv: normál lemezek - mikrobarázdás lemezek. Az utóbbi csoport további besorolási rendjét a méretek szerinti csoportosítás (45/ min. - 17,5 cm, 33/min. - 25 cm.: 33/min. - 30 cm.) majd a felvételek kronológikus rendje (helyesebben a növekvő lemezszám) adja.

A Hanglemezgyártó Vállalat hangfelvételeket előállító és forgalmazó kulturális, ipari és kereskedelmi egység. E sajátosságából az is következik, hogy tervei sajátosan összetettek: a művelődéspolitikai követelményeket a megvalósítás lehetőségeivel, a rentabilitás szempontjaival és a mindenkori felvevőpiac igényeivel kell összhangba hozni.

A diszkográfia tanulmányozása során elének táruló időrend karképet is ad egyben, hangzó dokumentumokban tendenciákat követhetünk nyomon, figyelemmel kísérhetjük az igények differenciálódását, az egyre koncepciózusabbá váló szerkesztői-rendezői munkát, stb.

A bevezetőben már említett tartalmi csoportosítást itt kiegészítendő hadd hívjuk fel a figyelmet az ismert (és talán a kevésbé ismert) sorozatokra: a "Magyar költők" 59, a "Vastaps" 11, a "Jót neveltünk" 13 (45/min. fordulatu) kislemezére, továbbá a "Magyar lira gyöngyszemei" 8 nagy lemezoldalnyi felvételére, s a MHSZ Morze-iskola 20 lemezoldalára.

A diszkográfia anyaga praktikus felhasználásának lehetőségét a cimleírások mellett hasáiban közölt, az egyes részletek játékidéjére vonatkozó információk nagymértékben segítik.

Három alkalmi fólia-lemez címfelvétele adja a tulajdonképpeni bibliográfiai rész utolsó csoportját, amelyet szerzői (a fordítói, feldolgozó, zeneszerzői minőséget is ideértve), cím- valamint előadói (közreműködői) mutató követ.

Jó lenne, ha a népművelők és pedagógusok jó részének kezébe jutna ez a régóta hiányolt összefoglalás. A szerző bevezetőjében nemcsak a könyvtárosoknak (hangtárosoknak), nekik is ajánlja a diszkográfiát. Mivel a kiadványnak a regisztrálás tudományos kivánalmait és a közművelődés gyakorlati igényeit egyszerre kell kielégíteni, úgy véljük, elengedhetetlen, hogy a mutatók közül egy a lemezek változatos tartalmának részletei közt is szak szerinti eligazítást adjon.

Ha a kötet összeállítója a szerzői, - de különösen a címmutatóban felhasználta volna a már említett (a részletekre vonatkozó amugy is adott) számozást, a tételszámból, valamint az A és B oldalt jelző betűjelből és a lemez oldalanként újra kezdődő részletszámozásból olyan komplex jelzetet nyerhetett volna, amely a mutatóban való tájékozódás után gyorsabb és egyértelműbb visszakeresést tett volna lehetővé.

A kötetben alkalmazott rövidítések (és feloldásuk) jegyzékével zárul a husz év nem zenei vonatkozású hanglemeztermését magában foglaló igen hasznos kiadvány.

Ismételjük: nagyon örülünk, hogy bibliografikus igényü alaposítással feltárt összefoglalás segítségével vehetjük számba az eddig csak prospektusszin-

tü híradásokból ismert prózai lemezeket. Örömről csökkenti azonban az a tény, hogy a széles érdeklődésre számot tartó könyvecske sajnálatosan alacsony (mindössze 1000) példányszámban jelent meg. Félt, hogy a legérdekesebbek: a kezdő lépésekkel olyannyira elfoglalt "egyszemélyes" hangtárak vezetői, s a "végvárak" népművelői és pedagógusai kapnak legkésőbb észbe, s éppen ők lesznek kénytelenek nélkülözni ezt a hézagpótló munkát.

GYIMES Ferenc

A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának évkönyvei III. 1976. (Szerk. Héberger Károly, Kéki Béla, Végh Ferenc) Bp. MTI Sokszt. 1976. 366 p.

Az intézményi évkönyvek hagyományos gyakorlatának megfelelően, az elmúlt időszak alatti működés leírásával kezdődik a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának harmadik évkönyve, mégis többet nyújt a szokásos összegezéseknél, mivel nem egy esztendő, hanem egy teljes ötéves tervidőszak (1971-1975) sokrétű tevékenységébe ad bepillantást az állomány alakulásától az egyetem könyvtári hálózata fejlesztésének problémaköréig. Kitér természetesen a szakmai továbbképzés, valamint a könyvtárban folyó kutatómunka főbb jellemzőire is, és megállapítja, hogy az intézmény "könyvtár-technológiai kutatóműhelynek tekinthető." Ha a recenzens a könyvtár-technológia kifejezést másként érti is, tény, hogy az évkönyv gazdag tartalma teljes egészében a szűken értelmezett könyvtári kutatásoké, ahol a hangsúly a könyvtáron, mint a kutatás tárgyán, és nem mint színhelyén van. Egy évkönyv ismertetése nem lehet alkalom (és nem is kíván az lenni) a "könyvtári kutatások" tartalmának tisztázására, a szerkesztőket azonban mindenképpen elismerés illeti, hogy évkönyvük formájában egy olyan tanulmánykötetet adtak kezünkbe, amelyben nem a könyvtárakban, könyvtárosok által végzett különféle tárgy, hanem a könyvtár funkcióival, működési módjával és feltételeivel, az állomány alakulásával és használatával foglalkozó, vagy a könyvtári munka eredményességét mérő vizsgálódások kaptak helyet. Szorosan illeszkedik e sorba az egyetem multját idéző néhány cikk is, hiszen általában az anyaintézmény történetének feltárása, az egyetemtörténeti kutatás az egyetemi könyvtár par excellence feladata, és ezt a BME Központi Könyvtára mindig is magáénak érezte.

A könyvtár igazgatójának öt év főbb eseményeit, eredményeit és gondjait összefoglaló beszámolója után két izgalmas, a könyvtár állománya és működése szempontjából igen tanulságos, és egymáshoz nagyon közel álló vizsgálat eredményeiről olvashatunk dr. Frey Tamásné, illetve Nagy Ilona tollából. Sajnos, úgy tűnik, hogy a két felmérés - a villamosmérnökök doktori disszertációinak értékelése a szakirodalom felhasználása szempontjából, illetve a gépészmérnöki diplomatervek szakirodalmi hivatkozásainak elemzése - egymástól teljesen függetlenül, a másiktól mit sem tudva készült, és így számos összevetési lehetőség maradt kihasználatlanul. Frey Tamásné a tulajdonképpen vékonyka vizsgálati anyagból ("mindössze két év hazai termésének", 30 villamosmérnöki doktori disszertációnak és kontrollként 30 nyugatnémet